

CZU:81'22:004

<https://doi.org/10.52505/filomod.2025.31>

DINCOLO DE HYPERTEXT: TEXTUL GENERAT DE INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ

Elena UNGUREANU

ORCID: 0000-0002-4326-6744

Biblioteca Municipală „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” din Chișinău

Rezumat. *În spațiul online, atât dotarea automată a textului cu hyperlinkuri (transformându-l într-o structură nonliniară, adică în hypertext), cât și operațiunea inversă: linearizarea hypertextului – sunt problematici legate de teoria și practica creării inteligenței artificiale. Textul tipărit (textul-Gutenberg) se poziționează astăzi în fața textului generat de inteligența artificială (IA-text) ca un text uman versus un text-mașină, ca un text natural versus un text surogat. Și unul, și altul au un impact enorm asupra societății umane, iar cel din urmă s-ar putea să fie uriaș. Astfel, teoria textualității în accepția lui Gérard Genette trebuie extinsă și completată cu caracteristici ale textului generat de IA. Nu în ultimul rând, pentru umanizarea (textului) mașinii e nevoie de implicarea lingviștilor, ale căror contribuții pot face procesul mai rapid și mai facil. Conceptul de moarte a autorului în contextul IA revine în discuție.*

Cuvinte-cheie: *hypertext, inteligență artificială, IA-text, umanizarea IA-textului, moartea autorului IA-textului*

Beyond Hypertext: Text Generated by Artificial Intelligence

Abstract. *In the online space, both the automatic provision of text with hyperlinks (transforming it into a nonlinear structure, i.e. hypertext), and the reverse operation: the linearization of hypertext – are issues related to the theory and practice of creating artificial intelligence. Printed text (Gutenberg-text) is today positioned in front of text generated by artificial intelligence (AI-text) as a human text versus a machine text, as a natural text versus a surrogate text. Both have an enormous impact on human society, and the latter could be huge. Thus, the theory of textuality in the sense of Gérard Genette must be expanded and supplemented with characteristics of AI-generated text. Last but not least, the humanization of the machine (text) requires the involvement of linguists, whose contributions can make the process faster and easier. The concept of death of the author in the context of AI comes back into discussion.*

Keywords: *hypertext, artificial intelligence, AI-text, humanization of AI-text, death of the author of AI-text.*

Niciodată, în istoria scrisului, textul nu a fost atât de dinamic ca acum, în era digitală, când a apărut posibilitatea să fie conectat cu alte texte/la alte texte

prin intermediul hyperlinkurilor, adică a hiperlegăturilor tehnologice. Faptul se datorează invenției omului de știință Tim Berners-Lee, creatorul webului (tot el și al HTML și al URL), în nu prea îndepărtatul an 1989, propunerea sa venind din domeniul managementului informației (Berners-Lee, 1989). Și cum informația înseamnă, în cele mai multe cazuri, TEXT, în spațiul online managementul textualității nu putea să nu intereseze și specialiștii din domeniul științelor umaniste.

Amintim, conceptul de **textualitate**, introdus de Gérard Genette, descrie modul în care textele interacționează între ele, formând rețele complexe de semnificații și referințe. El a identificat mai multe tipuri de relații textuale: **intertextualitatea** (împrumuturi directe sau indirecte, referințe la alte texte); **paratextualitatea** (interacțiunea unui text cu elementele însoțitoare – titlul, prefața, adnotarea etc.); **metatextualitatea** (texte care comentează, interpretează alte texte); **arhitextualitatea** (relația unui text cu un anumit gen sau tip de discurs) și **transtextualitatea** (un concept general care include toate tipurile de relații textuale care depășesc un singur text) (Genette, 1994).

Așa cum, după Barthes, „orice text este un intertext” (Barthes, 1974), putem afirma că orice text este produs al textualizării. Vorbitorii textualizează (sau transpun în text) experiența și lumea în care trăiesc, făcând din aceste fenomene parte a unui sistem lingvistic. Astfel, experiența pe care oamenii o au cu lumea materială este parte integrantă a intertextualității.

Concept care intră în atenția lingvisticii de generație nouă (Vargas-Elizondo, 2024), textul generat de inteligență artificială (IA-textul) este conținut scris produs de sisteme automate care pot crea text asemănător celui uman, bazat pe algoritmi avansați de învățare automată și modele lingvistice mari. Lingvistica însăși redevine știință-pilot în această modificare radicală a textualității. Aceste sisteme de inteligență artificială sunt antrenate pe seturi de date vaste care constituie text elaborat inițial de oameni, permițându-le să înțeleagă contextul, sintaxa și modelele semantice pentru a genera conținut scris coerent și contextual adecvat în numeroase genuri și formate.

Inteligența artificială (IA) este de fapt o tehnologie care presupune acțiuni precum citirea, scrierea, vorbirea și ascultarea prin intermediul textelor (Tang, 2025). La acestea putem adăuga interpretarea textelor. Această înțelegere a lucrurilor demonstrează clar rolul limbajului ca resursă primordială în procesul de interacțiune om – IA (Ahdritz, 2022). Înainte de a identifica termenul de *IA-textualitate* propus de Tang ne-am gândit în mai multe rânduri că paradigma genettiană (în care, de altfel, acum 3 decenii își făcuse loc și termenul de *hypertextualitate online*) trebuia făcută mai încăpătoare și pentru concepte de ultimă oră, cum este textualitatea creată de sisteme artificiale, chiar dacă nu fără contribuția directă a omului (cel puțin, în momentul de față).

IA-textualitatea se referă la procesul prin care sensul este construit în actul de colaborare între om (care solicită text) și sistemul inteligent (care livrează

text artificial). Procesul în sine este mult mai complex, cuprinzând toate cele 5 tipuri de textualitate (după Genette): *para-*, *meta-*, *arhi-* și *trans-* (iar dacă i se solicită în mod expres, IA-textul poate fi conectat prin linkuri cu alte texte, deci e și *hyper-*).

Așadar, se poate discuta argumentat despre o formă de textualitate artificială, distinctă de cea umană, naturală – mai ales în contextul actual al scrierii asistate sau generate de inteligența artificială (IA). Este o temă importantă în analiza textelor, în teoria literară, în lingvistică și chiar în filosofia cunoașterii și în filosofia tehnologiei.

Textualitatea naturală umană (produsă de om). Textele scrise de oameni, indiferent de stil sau registru (literar, științific, jurnalistic), reflectă: intenție comunicativă autentică; subiectivitate și stil personal; context cultural, istoric și afectiv real; existența unui subiect empatic (cu trăiri, valori, experiență). Chiar și textele impersonale (rapoarte, manuale, instrucțiuni) poartă urme ale unei forme de experiență umană sau scop sociocomunicativ. Textualitatea clasică, să-i zicem, se referă la ansamblul trăsăturilor care fac ca o succesiune de enunțuri să funcționeze ca un text coerent și semnificativ: coeziune, coerență, intenționalitate, intertextualitate etc. Așadar, textualitatea nu e doar o sumă de propoziții, ci un sistem care construiește sens, stil și context.

Textualitatea artificială (produsă de tehnologie). Textele generate de ChatGPT, Gemini, Claude sau de alte modele lingvistice, au caracteristici specifice: coerență formală și coerență sintactică bine dezvoltate; stil adaptativ, dar adesea lipsit de autenticitatea subiectivă a unui autor uman; neutralitate afectivă (emoțiile pot fi imitate, dar nu trăite); construcție bazată pe modele statistice, nu pe intenționalitate reală; intertextualitate masivă, dar neasumată conștient (și aici se justifică perfect conceptul dezvoltat de Julia Kristeva încă în 1967 (Kristeva, 1980)); lipsa unei instanțe autoriale cu responsabilitate sau viziune, deci putem vorbi de lipsa autorului uman, cu un concept din teoria literaturii: *moartea autorului* (Barthes, 1967), chiar dacă generarea de text se produce din inițiativa acestuia din urmă, care ajunge să devină un intermediar (Tabelul 1).

Tabelul 1. Textualitatea umană versus textualitatea artificială

Caracteristică	Text produs de om	Text produs de tehnologie
Intenționalitate	Reală, personală	Simulată, dedusă din context
Afectivitate	Autentică, trăită	Reprodusă în baza datelor
Stil	Unic, recognoscibil	Variabil, dar generic
Responsabilitate	Asumată de autor	Lipsită de subiect autor real
Originalitate	Subiectivă, creativă	Recombinare a ceea ce a fost deja generat
Intertextualitate	Asumată, direcționată	Masivă, dar impersonală

Contrapunând cele două concepte, inteligența naturală și inteligența artificială, cercetătorul R. Sokolowski observa, încă în 1988, că: inteligența naturală nu este doar o activitate organică care are loc într-un creier funcțional; este întruchipată și în cuvintele care sunt scrise pe hârtie, inscripționate în lut, pictate pe un panou publicitar (apud Huxor, p. 14).

Încă de pe vremea apariției serviciului Google Traducere (2006), se putea deja vorbi clar despre o textualitate artificială, cu deficiențe de logică sau coerență care, în timp, sunt înlăturate progresiv. Putem vorbi de o textualitate artificială în sensul în care IA creează texte care mimează coerența și semnificația, dar o fac fără intenționalitate conștientă. Ele sunt produse în mod logic și funcțional, dar nu din experiență umană. De aceea, aceste texte pot părea umane, dar sunt fundamental diferite prin originea și mecanismul lor de producere. Această textualitate devine tot mai prezentă în spațiul public, iar recunoașterea și înțelegerea diferenței față de textualitatea umană devine o competență critică pentru utilizatori.

GPT (generative pretrained transformer) înseamnă *transformator generativ preantrenat*, cu alte cuvinte, ar fi un motor hrănit cu electricitate informațional-textuală. Actualmente, produsul generat are nevoie de intervenția omului (redactor/editor), care să-l umanizeze prin corectări, modificări, ajustări, adaptări, exemplificări etc. Procesul în sine este profund revelator (în sensul că o mașină poate imita atât de aproape funcția cea mai importantă a unui creier gânditor: comunicare prin texte, dar și adânc neliniștitor, deoarece omul pierde treptat una din cele mai importante funcții: comunicarea prin texte vii. Lupta dintre cele două tipuri de texte se află abia la începuturi și e aproape imposibil a prevedea impactul pe termen lung, dar va fi unul devastator și va genera riscuri greu de monitorizat. În contextul IA, „moartea autorului” (Petroșel, 2012) va fi o caracteristică fundamentală a textelor. Mai mult: se poate discuta și despre „moartea electronică a textului”, profesia de însuflețitor al (textului) mașinii (care presupune redactarea-editarea textului generat de IA) va fi, cel mai probabil, una pe care va trebui să o deprindă progresiv generațiile viitoare. Pe Wikipedia, *boții* (sau *bots*) sunt programe automate concepute să efectueze sarcini repetitive, de rutină sau care ar dura foarte mult dacă ar fi făcute manual de utilizatori umani. Sunt esențiali pentru menținerea consistenței, calității și acurateței conținutului Wikipedia, mai ales într-un proiect atât de vast și multilingv.

Un exemplu concret și relevant de bot care activează pe Wikipedia în limba română este PatrocleBot (după numele unui celebru personaj mitologic). Acesta emite automat recomandări de blocare pentru utilizatorii care au acumulat prea multe avertismente. De exemplu, în 2024, PatrocleBot a generat mesaje precum: „Utilizatorul X a ajuns la nivelul 5 de avertismente și, conform politicilor, ar trebui blocat...”. Am luat drept exemplu Wikipedia, deoarece poate fi considerat model de hypertext bine ordonat. ChatGPT, de exemplu,

poate genera automat inclusiv legături (linkuri), a căror existență trebuie totuși atent verificată. Fără linkuri, Wikipedia ar fi doar o colecție uriașă de articole izolate – o enciclopedie fragmentată, extrem de dificil de navigat și mai puțin utilă pentru învățare. Linkurile sunt coloana vertebrală a platformei. Ele nu doar conectează articole, ci oferă context, clarifică concepte și permit cititorului – utilizatorului să aprofundeze rapid un subiect. Fără ele s-ar întâlni o mulțime de termeni necunoscuți fără explicație imediată. Fără ele ar fi nevoie de căutarea manuală a altor articole relevante, cu o mare risipă de timp. În definitiv, fără ele, utilizatorii ar obține o experiență mai apropiată de citirea unui manual obișnuit, static decât a unei platforme interactive.

În lipsa linkurilor, Wikipedia ar fi un pas înapoi spre modelul clasic de enciclopedie pe hârtie – voluminoasă, greu de urmărit și mai puțin accesibilă pentru cititorul obișnuit. Deci, fără linkuri, Wikipedia n-ar mai fi Wikipedia: ar fi doar un site monstruos cu multe texte. Și, în fond, așa e construit întreg Webul – fără legături ar fi un spațiu monstruos. Accesând numeroase surse de pe Web legate prin cuvinte-cheie între ele, chatbotii generează text linear (deci are loc un foarte complex proces invers: linearizarea hypertextului), care, după o lungă tradiție-Gutenberg, este mai familiară pentru utilizator. La solicitare, textul linear poate fi, din nou, conectat cu surse intra- și extratextuale, deci jocul hypertextual poate continua la nesfârșit. Doar că, în acest moment, problema cea mai mare e a veracității, altfel spus, al conexiunii cu realitatea, or, sistemele numite inteligente pot halucina și inventa masiv, în cazul surselor bibliografice, în special, fapt ce, pentru acest aspect, le face necredibile și neoperabile. Cel puțin, deocamdată. Fabulațiile care se întâlnesc în astfel de produse în sfera științelor umaniste pot crea riscuri majore în comunicarea academică (Stenner, 2018).

Olivier Ertzscheid consideră hypertextul electronic locul celei mai evidente manifestări a intertextualității (Ertzscheid, 2002). Anume în spațiul electronic a fost posibilă conectarea textelor de toate tipurile, crearea corpurilor mari de texte, care e materie primă pentru sistemele IA. Anume de aceea, fără hypertext și fără web, IA, prin produsele ei, în speță IA-texte, ar fi de neconceput.

Redactarea unui text generat de inteligența artificială e o experiență care scapă definițiilor. Nu mai este pur și corectat textul unui autor, nu se mai înlătură greșelile unei minți care a trăit, a gândit și a ales un cuvânt în locul altuia. Procesul înseamnă a corecta, de fapt, o imitație a conștiinței – o emulație de sensuri, o rețea de decizii lexicale derivată din teoria mulțimilor, amestecată cu teoria probabilităților și analizabilă prin teoria frecvenței cuvintelor, expresiilor, ideilor. Și totuși, acolo e limbaj, există frază, există idee. E un limbaj alcătuit din cuvinte, expresii, formule, fraze foarte asemănătoare cu cele din limbajul natural. IA utilizează discurs repetat și discurs liber (Coșeriu, 1994) cu aceeași ușurință ca și omul. La cerere, poate explora posibilitățile (virtualitățile) limbajului, în accepție coșeriană, la cote incredibile. În sensul că, cu puțină practică, poate genera chiar dicționare întregi de cuvinte virtuale, conform sistemului limbii.

Inteligența artificială poate simula stiluri, dar nu are memorie afectivă, nici responsabilitate față de ce spune. În acest context, redactarea de către un operator uman devine aproape o muncă de detectiv al sensului. În timp ce teoria lui Genette se preocupă în principal de analiza relațiilor dintre texte, IA se concentrează pe crearea de sisteme care pot procesa și genera text. Totuși, aceste două abordări pot fi considerate complementare: IA poate fi utilizată pentru a analiza texte într-un mod care se aliniază cu cadrul genettian de care vorbeam mai sus, dar care trebuie extins.

În goana schimbării statutului profesiilor, ce înseamnă să fii utilizator/redactor/editor de texte generate de inteligența artificială? Înseamnă antrenare de abilități care vin dintr-o nouă paradigmă și din modificarea rolului omului în interacțiunea cu mașina. Prin urmare, a fi redactor/editor de IA-texte o activitate cu adevărat transformatoare, care cere nu doar competențe lingvistice, ci și discernământ, sensibilitate culturală și o înțelegere profundă a contextului comunicării.

Generații de lingviști au recunoscut că analiza cuprinzătoare a utilizării limbajului trebuie să invoce cunoașterea lumii, raționamentul general, raționamentul lingvistic, citirea minții interlocutorului și interpretarea caracteristicilor non-lingvistice ale lumii reale. Dar, după ce au recunoscut acest lucru, marea majoritate au ales să lucreze la probleme lingvistice destul de restrâns definite. Domeniul lingvisticii computaționale – cu lingvistica ca subiect central de studiu – a fost insuficient explorat în ultima generație. Aceasta înseamnă că mai sunt enorm de multe de făcut și nu se poate ști cum ar putea arăta domeniul peste patruzeci de ani. Lansarea unor programe de cercetare cu tematica *Lingvistică pentru era inteligenței artificiale* va servi drept un impuls pentru comunitatea lingvistică, reînnoind entuziasmul față de provocarea de a dota IA cu capacități lingvistice pe care le posedă oamenii (*Linguistics*, 2021).

Textele create de IA pot fi coerente, chiar elegante, dar pot perora neadevăruri, halucinații cu o ușurință de neînchipuit. În plus, astfel de texte sunt lipsite de intuiția umană, de simțul fin al nuanțelor, de vocea personală. Utilizatorul are datoria de a interveni aici ca un interpret și stilizator: e cel care separă banalul de autentic, clișeul de expresia vie. Responsabilitatea utilizatorului față de textul însușit din sistemele de IA este dublă. Pe de o parte, trebuie să verifice corectitudinea lingvistică (deși, de obicei, acesta furnizează răspunsuri textuale îngrijite, chiar peste medie), iar adesea chiar mai îngrijite decât ale consumatorului. Pe de altă parte, devine un gardian etic: trebuie să verifice dacă informația e corectă. Adesea un utilizator cu pregătire medie se încrede sută la sută în livrabilul oferit de către aplicația inteligentă, fără a mai recurge la verificări. Din păcate, nu rareori, nici nu se mai pune în discuție dacă textul perpetuează stereotipuri sau confuzii culturale.

Dator să cunoască modul în care funcționează modelele IA în sensul limitelor și posibilităților lor, utilizatorul colaborează, de fapt, cu un „autor artificial”,

fără existență reală: Într-o lume saturată de conținut rapid și standardizat, anume utilizatorului de IA-texte îi revine misiunea să păstreze sensul viu al cuvintelor, deoarece de acum încolo nu doar omul va influența limbajul mașinii, ci și viceversa: limbajul mașinii va influența iremediabil limbajul natural.

Prin urmare, redactorul IA caută coerență într-o structură care, în fond, nu a fost gândită, ci doar generată. Textul chiar pare să aibă o anume coerență – iar pentru a-i depista incoerența, e nevoie de o lectură mult mai aprofundată. Astăzi, online-ul se confruntă masiv cu o incoerență în timpul navigării în spațiul internautic, prin trecerea rapidă de la un subiect la altul, de la o idee la alta, de la un site la altul, de la o știre la alta. Pe deasupra, textele din spațiul online coexistă pe ecran, într-o simultaneitate provocatoare și solicitantă. Această incoerență, această nonlinearitate în labirintul navigațional cultivă utilizatorului abilitatea de a se mișca printre texte ca pe o tablă de șah. Este o *incoerență ascunsă* sau *ocultă*, pe care jucătorii nu o conștientizează, dar care le schimbă operațiile de gândire, limbajul, emoțiile.

De la papirus la hypertext (Vandendorpe, 1999), iar de la hypertext la IA-text, care e o fată morgana – acesta e traseul textului ca scriitură. Barthes, Deleuze, Borges, Chomsky, Saussure și Coșeriu trebuie aduși la un loc pentru descifra conceptele și premonițiile lor, pentru a înțelege mai bine esența extensiilor umane, scriitura fiind una dintre ele.

Editarea/redactarea, în esență, este o formă de dialog. Nu doar între IA și editor, ci și între posibilitate și realitate. Or, în momentul în care textele sunt generate de o tehnologie care nu are conștiință, experiență sau emoție, utilizatorul se află într-o poziție paradoxală: trebuie să dea coerență unei expresii care n-a avut niciodată o intenție reală. În acest contact cu IA, apar multe semne de întrebare. Pentru că limbajul este o extensie a umanului – a memoriei, a identității, a afecțiunii. Iar IA-textul – nu are identitate, nu are sentimente, are doar o memorie tehnicizată. Utilizatorul lui ajunge să fie un fel de „donator de suflet” pentru un corp textual lipsit de emoție. Este chemat să confere sensuri, dar sensurile vin din viața trăită – din cultură, din memorie. Umanizându-l sau „omenindu-l”, speră să poată opera cu IA-text cu mai multă eficiență și rost.

Concluzie. Textualitatea în accepție clasică se completează cu o formă nouă – IA-textualitatea, care se definește proin trăsături opozitive ce derivă din paradigma realitate-virtualitate (artificialitate). Anume spațiul electronic este locul unde virtualitatea se poate manifesta plenar. Datorită webului, a fost posibilă conectarea textelor între ele, livrând conținut hypertextual sistemelor IA care îl procesează. Utilizatorul însă nu trebuie să rămână impasibil și simplu consumator. În unul din interviurile sale, Berners-Lee recomandă utilizatorilor să fie deosebit de vigilenți, să pună întrebări și să se asigure că IA cu care interacționează lucrează pentru ei, nu împotriva lor, nu pentru marile companii, ci în beneficiul lor.

Munca de editare a textelor nu va avea niciodată capăt, pentru că limba însăși este un proces continuu, în permanentă schimbare și adaptare. Redactarea, corectarea și analiza limbajului (atât scris, cât și oral) sunt activități esențiale care reflectă această dinamică. Nu există un punct final la care limbajul să fie complet „corect”, dar există un dialog constant între corectitudine și eroare, între adevăr și minciună, între sinceritate și simulare. În această negociere perpetuă, limbajul rămâne un instrument viu, complex și plin de contradicții, la fel ca și limbajul generat de sistemele de inteligență artificială. Utilizarea textului generat de IA poate fi o experiență uzuală, lipsită de implicare emoțională, dar poate fi, în egală măsură, tulburătoare și profundă – atunci când ne întrebăm ce reprezintă. Iar când omul operează în activitățile sale cu un limbaj (creat de o tehnologie) care *nu este*, ci doar *simulează*, apare o fisură subtilă în înțelegerea noastră despre ce poate fi cu adevărat limbajul natural și cât de departe ne poate duce limbajul artificial, între cât de necesară e inteligența naturală pentru inteligența artificială. Și invers.

Referințe bibliografice:

1. AHDRIITZ, Axel. Language in the Age of Artificial Intelligence. 2022 (online). Disponibil: https://scholarship.claremont.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4270&context=cmc_theses [accesat 2025-08-27].
2. BARTHES, Roland. *The death of the author* (La mort de l'auteur) (online). Disponibil: <https://writing.upenn.edu/~taransky/Barthes.pdf>. Publicat inițial în 1967 în nr. 5 al revistei *Mantéia* [accesat 2025-08-31].
3. BARTHES, Roland. BARTHES, Roland. *Texte* (Théorie du). Enciclopedia Universalis, 1974.
4. BERNERS-LEE, Tim. Information Management: A Proposal. March 1989, May 1990 (online). Disponibil: <https://www.w3.org/History/1989/proposal.html> (accesat 31.08.25) [accesat 2025-08-25].
5. COȘERIU, Eugen. Arhitectura și structura limbii. *Prelegeri și conferințe (1992-1993)*. *Anuar de lingvistică și istorie literară*, t. XXXIII. Seria A. Lingvistică, Iași, 1994. 192 p., p. 49-64.
6. ERTZSCHEID, Olivier. L'hipertexte: haut lieu de l'intertexte, in: *La Revue des Ressources*, 2002 (online). Disponibil: <https://www.larevuedesressources.org/l-hipertexte-haut-lieu-de-l-intertexte,027.html> [accesat 2025-08-24].
7. GENETTE, Gérard. *Introducere în arhitect. Ficțiune și dicțiune*. Trad. și prefață de Ion Pop. București: Univers, 1994. ISBN 973-34-0262-1.
8. HUXOR, Avon. *Artificial intelligence as writing knowledge-based hypertext systems as a medium for communication*. A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy. Centre for Electronic Arts. Middlesex University. UK. April 1994 (online). Disponibil: https://www.academia.edu/35892285/Artificial_intelligence_as_writing_knowledge_based_hypertext_systems_as_a_medium_for_communication [accesat 2025-08-30].
9. KRISTEVA, Julia. Problemele structurării textului. *Antologie „Tel Quel”*. 1960-1971. București: Univers, 1980. 496 p., p. 250-272.

10. *LINGUISTICS FOR THE AGE OF AI*. Ed. Marjorie McShane, Sergei Nirenburg. The MIT Press, 2021 (online). Disponibil: <https://direct.mit.edu/books/oa-monograph/5042/Linguistics-for-the-Age-of-AI>. DOI 10.7551/mitpress/13618.001.0001. ISBN (electronic) 9780262363136. [accesat 2025-08-30].
11. PETROȘEL, Daniela. Moartea electronică a autorului. *Communication, context, interdisciplinarity* (CCI), vol. II, Târgu-Mureș. 2012, p. 577-583. ISBN 2069-3389.
12. STENNER, Paul. The Risky Truth of Fabulation: Deleuze, Bergson and Durkheim on the becomings of religion and art // *Annual Review of Critical Psychology*, 2018. 14, pp. 169-192 (online). Disponibil: <https://oro.open.ac.uk/55837/> [accesat 2025-08-29].
13. TANG, Kok-Sing. AI-textuality: Expanding intertextuality to theorize human-AI interaction with generative artificial intelligence // *Applied Linguistics*, 2025, XX (online). Disponibil: <https://doi.org/10.1093/applin/amaf016> [accesat 2025-08-28].
14. VANDENDORPE, Christian. *Du papyrus à l'hypertexte. Essai sur les mutations du texte et de la lecture*. Boréal (Montréal), La Découverte (Paris), 1999. ISBN 2-89052-979-7.
15. VARGAS-ELIZONDO, Celso. The role of linguistics in artificial intelligence (AI) // *Lengua y Sociedad. Revista de Lingüística Teórica y Aplicada*, 2024, Vol. 23, nr. 2, pp. 599-622 (online). Disponibil: <https://doi.org/10.15381/lengsoc.v23i2.28972> [accesat 2025-08-27].